1. lakiehdotus

53 e §

Asian automaattisen ratkaisemisen edellytykset

Tässä luvussa säädetään edellytyksistä, joiden on muualla laissa säädetyn lisäksi täytyttävä, jotta viranomainen voi tehdä asiankäsittelyn päättävän ratkaisun automaattisella tietojenkäsittelyllä ilman, että ratkaisun tarkastaa ja hyväksyy luonnollinen henkilö.

Viranomainen voi ratkaista automaattisesti asian, johon ei sisälly seikkoja, jotka ~~viranomaisen etukäteisen harkinnan mukaan~~ edellyttä~~isi~~vät tapauskohtaista harkintaa, tai johon sisältyvät tapauskohtaista harkintaa edellyttävät seikat virkamies tai muu asian käsittelijä on arvioinut. Ratkaisemisen on perustuttava sovellettavan lain ja etukäteisen harkinnan perusteella laadittuihin julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain (906/2019) 2 §:n 16 kohdassa tarkoitettuihin käsittelysääntöihin.

Automaattisen ratkaisemisen käyttöönoton edellytyksistä ja käyttöönotossa noudatettavasta menettelystä säädetään julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetussa laissa.

Oikaisuvaatimusta tai siihen rinnastuvaa vaatimusta ei voida ratkaista automaattisesti.

2. lakiehdotus

2 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

— —

14) *koneluettavalla muodolla* tiedostomuotoa, jonka rakenne mahdollistaa sen, että ohjelmistot pystyvät helposti yksilöimään, tunnistamaan ja poimimaan siitä tietoaineistoja, yksittäisiä tietoja sekä niiden rakenteita;

15) ~~*automatisoidulla toimintaprosessilla*~~ *automaattisella ratkaisumenettelyllä* toimintaprosessia, jossa asia ~~tuotetaan~~ ratkaistaan hallintolain (434/2003) 53 e §:ssä tarkoitetulla tavalla ~~asian~~ automaattisesti ~~nen ratkaisu~~;

16) *käsittelysäännöillä* luonnollisen henkilön ennalta laatimia automaattisen tietojenkäsittelyn ohjaamiseen tarkoitettuja sääntöjä.

3 §

Lain soveltamisala ja sen rajoitukset

Tätä lakia sovelletaan tiedonhallintaan ja tietojärjestelmien käyttöön, kun viranomaiset käsittelevät tietoaineistoja, jollei muualla laissa toisin säädetä. Tämän lain 6 a lukua sovelletaan ~~automatisoidun toimintaprosessin~~ automaattisen ratkaisumenettelyn ~~kehittämiseen,~~ käyttöönottoon ja käyttöön~~ylläpitoon~~. Mitä tässä laissa säädetään viranomaisesta, sovelletaan myös yliopistolaissa (558/2009) tarkoitettuihin yliopistoihin ja ammattikorkeakoululaissa (932/2014) tarkoitettuihin ammattikorkeakouluihin.

— —

6 a luku

Automaattisen ratkaisumenettelyn käyttöönotto ja käyttö ~~**Automatisoitujen toimintaprosessien kehittämisen ja käytön tiedonhallinta**~~

28 a §

~~*Automatisoidun toimintaprosessin kehittämisen olennainen dokumentaatio*~~ *Tehtäväjaon ja käsittelysääntöjen dokumentointi*

Viranomaisen on dokumentoitava tässä luvussa säädettyjen velvollisuuksien toteuttamisesta vastuussa olevien henkilöiden tehtäväjako.

Viranomaisen on varmistettava, että ~~automatisoituun toimintaprosessiin sisältyvät menettelytavat ja~~ automaattisen ratkaisumenettelyn käsittelysäännöt ~~sekä niitä koskeva etukäteinen harkinta on dokumentoitu~~ dokumentoidaan riittävän selkeästi~~,~~ ja kattavasti ~~ja ajantasaisesti~~ niin, että niiden lainmukaisuus voidaan osoittaa. Erityisesti käsittelysäännöistä on käytävä ilmi ~~Viranomaisen toimintaprosessista on dokumentoitava ainakin~~:

1) miten ratkaisumenettelyn syrjimättömyys varmistetaan ~~toimintaprosessin kaikki vaiheet, joilla on vaikutusta asian ratkaisuun~~;

2) miten asia selvitetään riittävästi ja asianmukaisesti, mukaan lukien kuuleminen ~~toimintaprosessin kunkin vaiheen käsittelysäännöt~~;

3) miten ratkaisu perustellaan tai miksi se voidaan jättää perustelematta. ~~käsittelysääntöjen syrjimättömyys;~~

~~4) perusteet asianosaisen kuulemisen toteuttamiselle automaattisesti tai kuulematta jättämiselle;~~

~~5) asian ratkaisemiseen tarvittavat tiedot, tietolähteet ja tietojen hankintaan liittyvät menettelyt;~~

~~6) asian ratkaisemista varten hankittavien tietojen ajantasaisuuden ja virheettömyyden varmistaminen;~~

~~7) asian ratkaisuun liittyvien perustelujen muodostaminen tai perusteluvelvollisuudesta poikkeaminen;~~

~~8) toimintaprosessin laadunvalvonnan mahdollistavat toiminnallisuudet;~~

~~9) tietoturvallisuustoimenpiteitä koskevien vaatimusten toteuttaminen.~~

Viranomaisen on merkittävä dokumentaatio~~ta~~n ~~koskeviin~~ muodostaviin asiakirjoihin ~~versionumero,~~ hyväksymispäivämäärä sekä asiakirjan hyväksyjä, jonka tehtävänä on tarkastaa asiakirjan sisällön lainmukaisuus.

Viranomaisen on säilytettävä hyväksytyt asiakirjat vähintään viisi vuotta ~~automatisoidun toimintaprosessin~~ automaattisen ratkaisumenettelyn käytöstä poistamista seuraavan kalenterivuoden alusta lukien.

Viranomaisen on varmistettava, että vähintään viiden vuoden ajan asian ratkaisemisesta voidaan osoittaa, millä käsittelysäännöillä yksittäinen asia on ratkaistu automaattisesti ja missä vaiheissa luonnollinen henkilö on osallistunut asian käsittelyyn.

28 b §

~~Vaatimustenmukaisuuden ja hyvän kielenkäytön~~ Laadun varmistaminen ~~testaamalla~~

Viranomaisen on ~~huolehdittava, että automatisoidun toimintaprosessin menettelytapojen ja käsittelysääntöjen vaatimustenmukaisuus sekä hyvä kielenkäyttö asianosaiselle annettavissa automaattisesti tuotettavissa asiakirjoissa varmistetaan testaamalla. Testaaminen on tehtävä~~ varmistettava ennen ~~toimintaprosessin~~ automaattisen ratkaisumenettelyn käyttöönottoa ja menettelyä käytön aikana muutettaessa, että menettely vastaa 28 a §:n 2 momentissa tarkoitettua dokumentaatiota ~~ja silloin, kun toimintaprosessin käsittelysääntöjä muutetaan. Testauksen on oltava suunnitelmallista ja siinä on käytettävä asianmukaisia testausmenetelmiä ja testiaineistoja. Testitulokset sekä havaittujen virheiden ja puutteiden korjaavat toimet on dokumentoitava~~.

Viranomaisen on varmistettava hyvä kielenkäyttö automaattisesti laadittavissa asiakirjoissa, jotka annetaan asianosaiselle.

Laadun varmistamisen keskeiset toimenpiteet on dokumentoitava.

Viranomaisen on nimettävä ~~vastuuhenkilö, jonka tehtävänä on varmistaa, että testaaminen suoritetaan 1 momentin mukaisesti ja että testaaminen, testitulokset ja korjaavat toimet dokumentoidaan~~ automaattisen ratkaisumenettelyyn laadun varmistamisesta vastuussa oleva henkilö.

~~Testaamista suorittavan henkilön on käytettävä viranomaisen määrittelemää testausmenetelmää, suoritettava testaus määritellyllä testiaineistolla ja dokumentoitava testitulokset huolellisesti.~~

~~Viranomaisen on testitulosten perusteella todettava toimintaprosessin menettelytapojen ja käsittelysääntöjen vaatimustenmukaisuus sekä hyvä kielenkäyttö asianosaiselle annettavissa asiakirjoissa.~~

28 c §

Laadunvalvonta ja virhetilanteiden käsittely

Viranomaisen on valvottava automaattisesti ratkaistavien asioiden laatua ja sisällöllistä virheettömyyttä sekä hallittava automaattiseen ratkaisumenettelyyn ~~automatisoituun toimintaprosessiin~~ liittyviä riskejä käyttöönoton jälkeen. ~~Viranomaisen on hyväksyttävä laadunvalvontasuunnitelma, josta ilmenevät laadunvalvonnan vastuut, miten laatua ja sisällöllistä virheettömyyttä tarkkaillaan, miten havaitut virheet korjataan ja miten riskejä hallitaan käyttöönoton jälkeen.~~

~~Viranomaisen on nimettävä laadunvalvonnalle vastuuhenkilö, jonka tehtävänä on varmistaa laadunvalvonnan toteutuminen laadunvalvontasuunnitelman mukaisesti.~~

~~Viranomaisen on varmistettava, että automatisoidusta toimintaprosessista tallennetaan vähintään tiedot sen osoittamiseksi, millä käsittelysäännöillä automatisoitu prosessi on edennyt ja missä vaiheissa luonnollinen henkilö on osallistunut toimintaprosessiin. Tiedot on säilytettävä vähintään viisi vuotta tietojen tallentamista seuraavan kalenterivuoden alusta lukien.~~

Viranomaisen on ryhdyttävä viipymättä korjaaviin toimenpiteisiin, jos automaattisessa ratkaisumenettelyssä ~~automatisoidussa toimintaprosessissa~~ havaitaan virhe, jolla voi olla vaikutus ratkaisun sisältöön ~~toimintaprosessissa ratkaistuihin asioihin~~. ~~Toimintaprosessin käyttöönoton jälkeen h~~Havaittu virhe, sen vaikutukset ja virheen korjaamista koskevat toimenpiteet ~~sekä virheen korjaamisen vaikutus toimintaprosessissa tehtyihin viranomaisen ratkaisuihin~~ on dokumentoitava. Viranomaisen ratkaisussa olevan virheen korjaamisesta säädetään erikseen.

Viranomaisen on nimettävä automaattisen ratkaisumenettelyn laadunvalvonnasta ja virhetilanteiden käsittelystä vastuussa oleva henkilö.

28 d §

Päätös ~~automatisoidun toimintaprosessin~~ käyttöönotosta

Toimintaprosessista vastaavan viranomaisen on tehtävä ennen automaattisen ratkaisumenettelyn ~~automatisoidun toimintaprosessin~~ käyttöönottoa päätös *(käyttöönottopäätös*). Käyttöönottopäätös~~s~~ksen ~~tehdään esittelystä ja sen~~ on sisällettävä vähintään ~~seuraavat tiedot~~:

~~1) toimintaprosessi, joka otetaan käyttöön;~~

~~2) toimintaprosessista vastaava viranomainen;~~

1) perustelut, joista on ilmettävä käyttöönoton edellytykset ja sovelletut säännökset;
2) luettelo käyttöönottopäätöksen perusteena olevista asiakirjoista;
3) ~~toimintaprosessin~~ suunniteltu käyttöönottopäivämäärä ja päätöksen tekemisen ajankohta;
4) tieto päätöksentekijästä ~~ja esittelijä~~;
5) viranomaisen yhteystieto, josta saa lisätietoa automaattisen ratkaisumenettelyn ~~automatisoidun toiminta-prosessin~~ käytöstä.

Käyttöönottopäätös on tehtävä lisäksi ~~toimintaprosessin~~ muutoksista, jotka edellyttävät ~~hallintolain 53 e ja 53 f §:ssä säädettyjen~~ käyttöönoton edellytysten arviointia uudelleen.

Viranomaisen on säilytettävä käyttöönottopäätös vähintään viisi vuotta automaattisen ratkaisumenettelyn ~~automatisoidun toimintaprosessin~~ käytöstä poistamista seuraavan kalenterivuoden alusta lukien.

28 e §

~~Automatisoidusta toimintaprosessista t~~Tiedottaminen

Viranomaisen on julkaistava voimassa oleva käyttöönottopäätös yleisessä tietoverkossa verkkosivustollaan.

Viranomaisen on tiedotettava asioiden automaattisesta ratkaisemisesta toimialallaan, automaattisen ratkaisumenettelyn ~~automatisoidun toimintaprosessin~~ käytön perusteista ja muista asiakkaan oikeuksien kannalta keskeisistä tiedoista 28 a §:n 2 momentissa tarkoitettuun ~~toimintaprosessin~~ dokumentaatioon ja käyttöönottopäätökseen perustu en. Tiedot on julkaistava yleisessä tietoverkossa viranomaisen verkkosivustolla.

~~28 f §~~

~~*Automatisoidun toimintaprosessin käsittelysääntöjen muuttaminen*~~

~~Viranomaisen on huolehdittava, että automatisoidun toimintaprosessin käsittelysäännöt on suojattu oikeudettomalta muuttamiselta. Tiedot käsittelysääntöjen muuttamisesta on tallennettava ja säilytettävä vähintään viisi vuotta tietojen tallentamista seuraavan kalenterivuoden alusta lukien.~~

~~28 g §~~

~~*Käyttöönottopäätöksen arviointi*~~

~~Tiedonhallintalautakunnan tehtävänä on arvioida käyttöönottopäätöksen ja sen perusteena olevien asiakirjojen tässä luvussa säädettyjen vaatimusten sekä niihin liittyvien menettelyjen täyttymistä. Viranomaisen on toimitettava käyttöönottopäätös tiedonhallintalautakunnalle tiedoksi seitsemän päivän kuluessa päätöksen tekemisestä. Tiedonhallintalautakunta päättää toimitettujen käyttöönottopäätösten perusteella tarvittavien arviointien toteuttamisesta yksittäistapauksessa.~~

~~Tiedonhallintalautakunnalla on oikeus saada salassapitosäännösten estämättä maksutta ja viivytyksettä vältämättömiä tietoja käyttöönottopäätöksen perusteena olevista asiakirjoista. Tiedonhallintalautakunta voi toimittaa tarkastuksen käyttöönottopäätöksen perusteena olevien asiakirjojen vaatimustenmukaisuuden selvittämiseksi sekä käyttöönottoon liittyvien menettelyjen lainmukaisuuden todentamiseksi.~~

~~Jos arviointitehtävän toteuttaminen sitä välttämättä edellyttää, tiedonhallintalautakunnalla on oikeus toimittaa tarkastus tiedonhallintayksikön toimitiloissa lukuun ottamatta pysyväisluonteiseen asumiseen käytettäviä tiloja. Tiedonhallintayksikön ja sen yhteydessä toimivan viranomaisen on avustettava tarkastuksen suorittamisessa esittämällä tarvittavat asiakirjat tarkastajalle. Tarkastuksen toimittamiseksi tiedonhallintalautakunta määrää sihteeristöstä ne henkilöt, jotka suorittavat tarkastuksen. Tiedonhallintalautakunta voi päätöksellään valtuuttaa Digi- ja väestötietoviraston virkamiehen avustamaan tarkastuksen toimittamisessa. Digi- ja väestötietoviraston valtuutetulla virkamiehellä on samat toimivaltuudet kuin tiedonhallintalautakunnan tarkastajalla.~~

~~Tiedonhallintalautakunta voi kiinnittää viranomaisen huomiota arviointitehtävän yhteydessä havaitsemiinsa dokumentaatioon liittyviin olennaisiin puutteisiin. Tiedonhallintalautakunta voi myös asettaa määräajan, jonka kuluessa viranomaisen on ilmoitettava, mihin toimenpiteisiin se on ryhtynyt huomion kiinnittämisen johdosta.~~

~~Mitä pykälässä säädetään, ei sovelleta eduskunnan oikeusasiamiehen ja valtioneuvoston oikeuskanslerin toimintaan.~~

28 ~~h~~ f §

Tietojen käyttö ~~automatisoidussa toimintaprosessissa~~

Viranomaisen on ~~toteutettava~~ riskiarvioinnin perusteella varmistettava, että ~~asianmukaiset toimenpiteet, joilla teknisesti varmistetaan~~ automaattisessa ratkaisemisessa hyödynnettävien tietojen ajantasaisuus ja virheettömyys varmistetaan asianmukaisin teknisin toimenpitein.

28 ~~i~~ g §

Julkisyhteisön työntekijän virkavastuu

Viranomaisen palveluksessa olevaan julkisyhteisön työntekijään sovelletaan hänen tässä luvussa tarkoitettuja tehtäviä hoitaessaan virkamiehen rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä, viraltapanoseuraamusta lukuun ottamatta.

~~28 j §~~

~~*Tehtävien antaminen yksityiselle ja virkavastuu*~~

~~Viranomainen voi antaa 28 b §:ssä tarkoitettuun testaamiseen ja 28 c §:ssä tarkoitettuun teknisten virheiden korjaamiseen liittyvän avustavan tehtävän hoitamisen yksityiselle toimijalle, jolla on siihen riittävät tekniset edellytykset sekä riittävä osaaminen. Tällaisia avustavia tehtäviä hoitavaan henkilöön sovelletaan virkamiehen rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä, viraltapanoseuraamusta lukuun ottamatta, hänen hoitaessaan tässä pykälässä tarkoitettuja tehtäviä. Vahingonkorvausvastuusta säädetään vahingonkorvauslaissa.~~

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Viranomaisen on saatettava toimintansa tämän lain 13 a §:n mukaiseksi 12 kuukauden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

Asianhallinta on järjestettävä 26 §:n 4 momentin 4 kohdan ja 5 momentin 4 ja 5 kohdan vaatimusten mukaiseksi 12 kuukauden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

Ennen tämän lain voimaantuloa käyttöön otetusta automaattisesta ratkaisumenettelystä ~~automatisoidusta toimintaprosessista~~ on hyväksyttävä 28 a §:~~ssä~~n 2 momentissa tarkoitettu dokumentaatio 28 a §:n 3 momentin mukaisesti 12 kuukauden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

~~Viranomaisen on todettava ennen tämän lain voimaantuloa käyttöön otetun automatisoidun toimintaprosessin menettelytapojen ja käsittelysääntöjen vaatimustenmukaisuus sekä hyvä kielenkäyttö asianosaiselle annettavissa automatisoidussa toimintaprosessissa tuotettavissa asiakirjoissa tämän lain 28 b §:n 4 momentissa tarkoitetulla tavalla 12 kuukauden kuluessa tämän lain voimaantulosta.~~

Ennen tämän lain voimaantuloa käytössä ol leesta automaattisesta ratkaisumenettelystä ~~automatisoidusta toimintaprosessista~~ on tehtävä tämän lain 28 d §:ssä tarkoitettu käyttöönottopäätös 12 kuukauden kuluessa tämän lain voimaantulosta, jotta ratkaisumenettelyn ~~toimintaprosessin~~ käyttöä voidaan jatkaa. Tällaiseen päätökseen on merkittävä ratkaisumenettelyn käyttöönoton ajankohta, jos se on viranomaisen tiedossa, sekä tieto siitä, että se on otettu käyttöön ennen tämän lain voimaantuloa.

Tämän lain 28 a §:n 1 ja 4 momenttia sekä 28 b §, 28 c, 28 e~~, 28 f~~ ja 28 ~~h~~ f §:ää sovelletaan ennen tämän lain voimaantuloa käyttöön otettuun automaattiseen ratkaisumenettelyyn ~~automatisoituun toimintaprosessiin~~ 12 kuukauden kuluttua tämän lain voimaantulosta. Tämän lain 28 a §:n 4 momenttia ei kuitenkaan sovelleta asiaan, joka on ratkaistu ennen tämän lain voimaantuloa. ~~Tämän lain 28 c §:n 4 momentissa tarkoitettuihin tietoihin ei kuitenkaan sovelleta tämän lain vähimmäissäilytysaikaa koskevia vaatimuksia, jos tiedot on kerätty ennen tämän lain voimaantuloa. Tämän lain 28 f §:ssä tarkoitettuihin tietoihin käsittelysääntöjen muuttamisesta ei sovelleta tämän lain vähimmäissäilytysaikaa koskevia vaatimuksia, jos käsittelysääntöjen muuttaminen on tehty ennen tämän lain voimaantuloa.~~

3. lakiehdotus

6 a §

Palveluautomaation käyttö neuvonnassa

Viranomainen voi antaa hallinnon asiakkaalle neuvontaa käyttämällä digitaalisessa palvelussa palveluautomaatiota, joka perustuu reaaliaikaiseen viestien vaihtoon palvelun käyttäjän ja viranomaisen palveluautomaation välillä, jos:

1) neuvonnassa ei tuoteta viranomaisen ratkaisua;
2) viranomainen on ennalta varmistanut palveluautomaatiossa tuotettavan neuvonnan tietosisällön asianmukaisuuden;
3) viranomainen on ennalta varmistanut, että palveluautomaatio täyttää hyvän kielenkäytön vaatimuksen;
4) käyttäjälle kerrotaan, että hän vaihtaa viestejä palveluautomaation kanssa;
5) käyttäjälle tarjotaan mahdollisuus ottaa yhteys viranomaisessa toimivaan luonnolliseen henkilöön asioinnin jatkamiseksi;
6) käyttäjälle tarjotaan mahdollisuus tallentaa palveluautomaation kanssa käyty viestien vaihto.

Viranomaisen on seurattava palveluautomaatiolla annettavan neuvonnan laatua ja muuta sen asianmukaisuutta. Viranomaisen on nimettävä seurannasta vastaava henkilö, jonka tehtävänä on myös huolehtia laaduntarkkailun toteuttamisesta.

~~Mitä julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain (906/2019) 28 b §:ssä säädetään vaatimustenmukaisuuden ja hyvän kielenkäytön varmistamisesta testaamalla, sovelletaan myös tässä pykälässä tarkoitettuun palveluautomaatioon.~~